

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Sankce OSN: historie a současné uplatňování

..

Nikola Velkoborská

Plzeň 2017

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

Sankce OSN: historie a současné uplatňování

..

Nikola Velkoborská

Vedoucí práce: doc. PhDr. Šárka Cabadová Waisová, Ph.D

Katedra politologie a mezinárodních vztahů Fakulta filozofická

Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2017

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, červenec 2017 .....

Děkuji doc. PhDr. Šárce Cabadové Waisové, Ph.D za podnětné rady, odbornou pomoc a čas, který mi věnovala při psaní bakalářské práce.

Úvod.....	6
1. Sankce nástrojem OSN.....	9
2. Historie sankcí OSN a jejich současné uplatňování.....	10
3. Klasifikace sankcí OSN.....	15
3.1. Ekonomické sankce.....	16
3.2. Chytré sankce.....	17
3.3. Ozbrojené sankce.....	18
3.4. Diplomatické sankce.....	18
3.5. Zbrojní embargo.....	19
3.6. Zákaz cestování.....	20
4. Efektivita sankcí OSN.....	22
5. Příklady států a zhodnocení efektivity sankčních režimů na ně uvalených.....	27
5.1. Irák.....	27
5.2. Libye.....	32
Závěr.....	36
Seznam použité literatury a pramenů.....	38
Resumé.....	40

Úvod

Organizace spojených národů vznikla krátce po ukončení druhé světové války. Jedná se o mezinárodní organizaci, jejímž stěžejním úkolem je udržení míru v mezinárodním systému a snaha předejít ozbrojeným konfliktům. Jedním z prostředků, pomocí kterých Organizace spojených národů udržuje mír, je uvalování sankcí. Právě sankce jsou tématem této práce.

Sankce může využívat celá řada subjektů, dělí se na národní a mezinárodní.¹ Hlavním rozdílem mezi národním a mezinárodním chápáním sankcí je skutečnost, že sankce mezinárodního charakteru nemusí nezbytně prosazovat právní normy, zatím co v národní sféře funguje udělování sankcí jako posilování právního státu. Mezi ty, co udělují sankce v mezinárodním měřítku, patří státy, skupiny států, mezinárodní organizace a nestátní aktéři.² Co se týče západních demokracií, bývají sankce uvalovány zákonodárnými sbory, zpravidla bývá navrhovatelem sankcí vláda a parlament je projednává. Tyto sankce, stejně jako sankce uvalené mezinárodními organizacemi, nebo skupinou států, například vymezují hranice přípustného chování a v případě porušování právních předpisů mají trestat daného porušovatele, případně odradit potenciálního budoucího porušovatele.

Sankce bývají častým terčem diskuzí, řada autorů je totiž vůči sankcím skeptická a tvrdí že nefungují tak, jak by měly. Třeba podle autora Haufbauera bylo úspěšných pouhých 35 % sankčních režimů.³ Sankce mohou být jak vojenského, tak nevojenského charakteru, zejména co se týče těch, které mají omezit schopnost nějakého subjektu zapojit svou vlastní vojenskou sílu. Dále mohou být sankce uvalovány v ekonomickém, hospodářském, či sportovním nebo kulturním sektoru.

V případě, že sankce uděluje samotný stát, jedná se o takzvané unilaterální sankce. Příkladem unilaterální sankce je situace, kdy byly uvaleny sankce na Kubu ze strany Spojených států amerických během Kubánské krize. Multilaterální sankce

---

¹ Kromě států a mezinárodních organizací mohou sankce uvalovat také regionální organizace. Mimo to jsou sankce využívány všude kolem nás, sankce na nás může uvalit například banka za nesplácení dluhu apod.

² Farrall, J. M. (2007). *United Nations Sanctions and the Rule of Law*. New York: Cambridge University Press. s. 3 – 5

³ Hufbauer, G. C. a kol. (2008). *Economic Sanctions: New Directions for 21st Century*, s. 12.

jsou potom ty, které jsou udělené skupinou států, nebo nějakou mezinárodní organizací. Příkladem multilaterální sankce jsou sankce uvalené Evropskou unií na bývalou Jugoslávii.⁴

Jak už z názvu vyplývá, práce se zabývá historií a současným uplatňováním sankcí, kterému se věnuje jedna kapitola. Za cíl práce jsem si ale určila analyzovat průběh některých sankcí OSN a určit jejich efektivitu. Efektivitou těchto sankcí se v minulosti zabývala celá řada autorů, mezi ty nejznámější patří třeba David A. Baldwin, nebo David Cortright. Sankce jsou v mnoha aspektech kritizovaným nástrojem k udržení mezinárodního míru. V řadě případů, kdy byly sankce uvaleny, se potvrdilo, že se jedná o nástroj nedokonalý a mnohdy i nebezpečný, proto jsou sankce dokonce i častým terčem sporů na půdě OSN. Jedny z nejnebezpečnějších a nejkritizovanějších sankcí jsou sankce ekonomické. Ekonomika je životním prvkem každého státu a sankce, které tento prvek ohrožují přímo, mají velmi často fatální důsledky i pro civilní obyvatelstvo sankciovaného státu, tak jako tomu bylo třeba v případě sankčního režimu uvaleného proti Iráku, kterému se v práci věnuji podrobněji.

Problematika sankcí jako takových je rozsáhlé téma. Práce se proto zaměřuje na efektivitu sankčních režimů uvalených proti Iráku a Libyi. Tyto dva státy jsou si podobné v mnoha aspektech. V obou případech byly sankce uvalené v tak zvané dekádě sankcí, tedy v 90. letech 20. století. V obou státech panovala v té době podobná politická situace, jednalo se totiž o země s autoritářským režimem a jejich ekonomiky jsou závislé mimo jiné na vývozu ropy. Oba režimy probíhaly v několika fázích, protože byly z počátku neefektivní a proto muselo dojít k jejich zpřísnění. Obě země jsou země chudé a v současné době zde probíhají ozbrojené konflikty, které přímo ovlivňují tamní civilisty, ale i dění na mezinárodní scéně a na půdě OSN.

V práci nesmí chybět ani stručný výpis druhů sankcí, které byly uvaleny v případech těchto států. Jsou zde použity jak knižní, tak internetové zdroje a nechybí

---

⁴ Farrall, J. M. (2007). *United Nations Sanctions and the Rule of Law*. New York: Cambridge University Press. s. 3 – 5

ani informace z článků Charty OSN nebo programových dokumentů OSN, kde jsou sankce zmíněny.

1. Sankce nástrojem OSN

Základním dokumentem Organizace spojených národů je Charta OSN. Pojem sankce není v Chartě ani v jiné mezinárodní smlouvě přímo uveden, je zde ovšem zmínka o donucovacích opatřeních nezahrnujících použití ozbrojené síly (kapitola VII, článek 41). I přes to se sankce stále častěji využívají a postupně se dostávají na úroveň mezinárodního práva. Klíčovým orgánem, co se týče uvalování sankcí, je Rada bezpečnosti, která využívá sankce jako nástroj pro vynucování správného chování tam, kde byl ohrožen mír, a selhalo diplomatické úsilí. Rada bezpečnosti činí rozhodnutí, zda došlo k situaci, kdy mají být sankce uvaleny a jaký druh sankcí bude použit. Rada zároveň vybírá, zda použije donucovací opatření bez použití síly (podle článku 41 Charty), nebo donucovací opatření s použitím síly (podle článku 42 Charty). Kromě toho, využívá také tzv. prozatímní opatření (podle článku 40 Charty), která by měla zabránit zhoršení situace. Sankce jsou jednou z forem donucovacího opatření bez použití síly a při jejich uvalování se využívá článek 41 Charty OSN.⁵

Rozhodnutí aplikovaná prostřednictvím článku 41 Charty OSN mají dvě podoby, buď nejsou pro dané státy právně závazná, ale fungují pouze jako doporučení, nebo se podle něj dané státy řídit musejí, což vychází ze článku 25 Charty⁶. Na rozdíl od donucovacích opatření uvedených v paktu Společnosti národů konkrétně v článku 16, není v Chartě OSN přesně vymezená situace, za které mohou být tato opatření využita, což umožňuje to, aby fungovala také pouze jako preventivní⁷. Dalším rozdílem mezi Chartou OSN a paktem Společnosti národů je, že v paktu Společnosti národů byly striktně určeny druhy těchto opatření, tj. ekonomická a komplexně demokratická. Během procesu uvalování sankcí je třeba určit několik základních kritérií, což je: cílový objekt, dimenze sankcí, dopady sankcí a zvolené sankční prostředky.⁸

---

⁵ Tesař, F. (2003). Zbrojní embarga: logická, častá, neúčinná. *Mezinárodní politika*. s. 13.

⁶ Zda jde o právně závazné rozhodnutí, nebo pouze o doporučení, musí vyplynout z kontextu rezoluce Rady bezpečnosti.

⁷ V paktu Společnosti národů, konkrétně v článku 16, bylo konkrétně určeno, že sankce jsou uvalovány pouze v případě vypuknutí války.

⁸ Bílková, V. (2003). Sankce OSN z pohledu mezinárodního práva. *Mezinárodní politika*. s. 13–15.

2. Historie sankcí OSN a jejich současné uplatňování

Jak už bylo uvedeno výše, sankční opatření se využívala už za existence Společnosti národů, ovšem ne tak často a nebyla tak účinná.⁹ Podmínkou vyhlášení sankcí bylo totiž jen vyvolání nezákonné války, neměly tedy jako dnes funkci preventivního, nebo odstrašujícího opatření.¹⁰ „*Současný univerzální systém vznikl po druhé světové válce a spočívá na Chartě OSN, především její kapitole VII, která pojednává o „akcích při ohrožení míru, porušení míru a činech útočných“.* Sankce OSN tvoří součást systému kolektivní bezpečnosti, proto také na rozdíl od donucovacích opatření využívaných v rovině individuální nebo regionální nevyžadují předchozí protiprávní jednání cílového subjektu, ale pouze stav „ohrožení míru, porušení míru nebo útočného činu“ ve smyslu článku 39 Charty.“¹¹ Důvěra v sankční režim byla tedy obnovena po druhé světové válce.¹² Se vznikem Organizace spojených národů, se sankce staly součástí Charty OSN a nově také už nebyly používány jen jako jakýsi trest v případě agrese, ale také jako prostředek využívaný i v případě jakéhokoliv ohrožení míru.¹³

V období studené války byly sankce uvaleny pouze ve dvou případech. Jednalo se o případ Rhodesie (1966-1979), kde byly sankce uvaleny z důvodu nástupu bělošské rasistické vlády a o případ Jižní Afriky (1977-1994), která byla sankciovaná z důvodu vlády apartheidu. Tak malý počet uvalených sankcí byl z toho důvodu, že během studené války se členské státy často neshodly na jednotném řešení. Po skončení studené války došlo k zefektivnění činnosti Rady bezpečnosti OSN. Sankce, jako nástroj Rady bezpečnosti se začaly využívat intenzivněji a spolu s nimi i ozbrojené vojenské operace. V posledních letech byly sankce uvaleny v Afghánistánu, Korejské lidově demokratické republice, Eritrei, Haiti, Íránu, Iráku, Libérii, Libyi, Rwandě, Sierra Leone, Somálsku, bývalé Jugoslávii, ale také byly použity v případě angolské strany UNITA¹⁴.

---

⁹ Vyhlášené článkem 16 paktu Společnosti národů.

¹⁰ Tesař, F. (2003). Zbrojní embarga: logická, častá, neúčinná. *Mezinárodní politika*. s. 11.

¹¹ Bílková, V. (2003). Sankce OSN z pohledu mezinárodního práva. *Mezinárodní politika*. s. 13–15.

¹² Zejména z důvodu kontroly nad Japonskem a Německem a jejich úspěšné blokády po jejich porážce ve 2. světové válce.

¹³ Podle článku 39 Charty.

¹⁴ UNITA je Národní svaz za úplnou nezávislost Angoly. Původně se jednalo o politickou stranu, která byla založená proto, aby osvobodila Angolu od koloniální nadvlády Portugalska.

Míra selhání se během let stále zvyšovala, příčinou toho bylo zřízení globální ekonomiky. Hlavním důvodem pro tak velký neúspěch sankčního systému byla kritéria účinnosti, která byla poněkud náročná. V té době kritici totiž často zapomínali na fakt, že sankce nemají pouze funkci jak zajistit v dané zemi poslušnost, ale že jejich funkce mohou být i víceúčelové, například mají fungovat jako preventivní, nebo odstrašující prostředky. Tyto sankce se často dotýkaly běžných občanů a na daný režim jako takový pozbývaly účinku. Z toho důvodu byly zavedené takzvané chytré sankce, které se zaměřují přímo na dané režimy, nikoliv na národy. Mnohdy jsou ale i při uplatňování chytrých sankcí přímo zasaženi občané, jak tomu bylo třeba právě v případě Iráku. Jedním ze základních předpokladů zasažení sankcí občanů je to, že občané následně vytvoří tlak na vládu, která musí danou situaci v zemi změnit. Horší je to ale v autoritářských režimech, kdy zasažení občanů nějakými sankcemi vládu nezajímá a její chování to nikterak neovlivní, v takovémto případě jsou sankce neefektivní. K. R. Nossal¹⁵ vytvořil studii, která se týká efektivnosti sankcí a na rozdíl od Mezinárodního institutu ekonomie zohledňuje více kritérií. Podle této studie, která se zabývá nejen sankcemi OSN, existuje z více než stovky případů, pouze 14 případů sankcí, které byly kompletně úspěšné. V 86 procentech případů, ve kterých byly sankce efektivní, fungoval pluralitní volební systém. V autoritářských režimech byly sankce v 98 procentech neúspěšné.¹⁶

Co se týče autoritářských režimů, mohou mít sankce negativní účinky a to v tom smyslu, že z nich mohou profitovat vládnoucí vrstvy a zbylá část obyvatelstva je značně znevýhodněna. Například v případě Iráku mezi rokem 1990 až 1995, kdy došlo z důvodu ekonomického embarga k obrovskému zvýšení cen základních komodit. Pro nejchudší obyvatelstvo znamenala tato situace obrovská muka, lidé si tak nemohli koupit ani základní potraviny. Střední třída, která byla za normálních okolností finančně nezávislá a fungovala, jako hlavní nástroj demokratizace se náhle ocitla na finančním dně. Nejlépe na tom byli členové režimu a jejich příznivci, kteří

---

¹⁵ Kim Richard Nossal je profesorem politických věd v Torontu se zaměřením na kanadskou zahraniční a obrannou politiku, australskou zahraniční a obrannou politiku, kanadsko-americké vztahy a mezinárodní stabilizační mise.

¹⁶ Price, R. M., Zacher, M.W. (2004). *The United Nations and Global Security*. New York: Palgrave MacMillan. s. 109–112

profitovali zejména z kontroly černého trhu. OSN se samozřejmě snažila pomoci obyvatelům, kteří byli nejvíce zasaženi, prostřednictvím programu „Ropa za jídlo“ se snažili těmto obyvatelům poskytnout alespoň základní potraviny a zdravotnický materiál. Tento program však zvyšoval závislost obyvatel na státu a ještě více tak podporoval režim, který zde byl nastolen. Což se obecně stávalo u většiny sankcí, že spíše podporovaly, než zadržovaly režimy, proti kterým byly uloženy. Vezmeme-li příklad ekonomických sankcí, ve většině případů bývá následná špatná finanční situace v zemi dávana za vinnu právě sankčnímu systému, nikoliv samotnému režimu, který v zemi vládne a který je tak pravým viníkem.¹⁷

Moderní sankce jsou na rozdíl od sankcí z minulosti více kontrolované a často mění svůj charakter v průběhu své platnosti, příkladem toho je třeba nástup ozbrojené síly z důvodu nesplnění podmínek sankčního systému apod. „*V průběhu devadesátých let se přístup změnil a o důsledcích sankcí se začalo seriózně diskutovat. Zvláštní roli v tomto procesu sehrála série konferencí zaměřených na cílené sankce, které se uskutečnily koncem devadesátých let z iniciativy Švýcarska a Německa (Interlaken I – březen 1998, Interlaken II – březen 1999, Ženeva – červen 1999, Bonn – listopad 1999, Berlín – prosinec 2000), a na ni navazují tzv. stockholmský proces, do něhož se zapojilo na sto dvacet odborníků a jehož výsledkem se stala zvláštní zpráva o implementaci cílených sankcí, dokončená na počátku roku 2003.*“¹⁸

Sankce mohou negativně ovlivnit obyvatelstvo sankciovaného státu, nebo tzv. třetí státy. Jak už bylo zmíněno výše, třetí státy jsou státy, které například sousedí, nebo udržují nějaké obchodní, či hospodářské vztahy se sankciovaným státem. Podle článku 50 Charty OSN mají tyto třetí státy právo na konzultaci svých problémů, způsobených právě uvalením sankcí na stát, se kterým udržovaly obchodní nebo hospodářské vztahy, ovšem jedná se pouze o konzultaci s Radou bezpečnosti, nikde se nehovoří o samotné náhradě škody. To se snažila vyřešit Venezuela, která navrhla zakomponovat do článku 50 charty právo na pomoc namísto práva na konzultaci,

---

¹⁷ Price, R. M., Zacher, M.W. (2004). The United Nations and Global Security. New York: Palgrave MacMillan. s. 109–112

¹⁸ Bílková, V. (2003). Sankce OSN z pohledu mezinárodního práva. *Mezinárodní politika*. s. 15

ostatní státy a tím ale nesouhlasily. Rada bezpečnosti má dvě možnosti jak tento problém vyřešit, buď může postiženému státu vypomocet finančně, ze zdrojů OSN, nebo postižený stát vyjme z povinné účasti na sankcích a to podle článku 48 Charty OSN.¹⁹ Co se týče negativního dopadu na civilní obyvatelstvo, došlo postupem času v sankčním systému k vývoji, kromě cílených, neboli chytrých sankcí, je možné využít také tzv. humanitární výjimky, což znamená, že například ekonomické sankce se nebudou vztahovat na základní potřeby, jako je jídlo, léky, apod.²⁰

Nejčastějším prostředkem sankčního systému po roce 1990 bylo zbrojní embargo. „*Celkový počet rezolucí, vyhlášujících zbrojní embargo po roce 1990, činí třináct, z toho je ve dvou případech opakováním (Libérie, Jugoslávie) a v jednom případě vyhláší rezoluce embargo současně proti dvěma státům – Etiopii a Eritreji. Dvěma výjimkami, kdy zbrojní embargo nebylo uplatněno, byl případ Rudých Khmerů v Kambodži a případ Súdánu, proti němuž byly zavedeny jen symbolické (diplomatické a dopravní) sankce*“.²¹ Zbrojní embargo samo o sobě bývá málo účinné, jsou i případy, kdy se v zemi, na kterou bylo uvaleno zbrojní embargo, situace stále zhoršovala (např. Rwanda). Před rokem 1990 bylo zbrojní embargo použito například v letech 1935-1936, kdy mělo za úkol potlačit agresi ze strany Itálie vůči Etiopii. Hlavním problémem, který neúspěch zbrojních embarg doprovázel, býval nepoměr výzbroje, kdy stát, nebo organizace, která vykonávala toto sankční opatření, měla znatelně menší zbrojní kapitál, než sankciovaný stát.²²

V 90. letech byly uvalovány zejména cílené sankce, většinou z důvodu vnitrostátních konfliktů.

Somálsko	1992 – dodnes
Libérie	1992 – 2001
Jugoslávie	1993 – 1996
Angola	1993 – 2002
Rwanda	1994 – 2008

---

¹⁹ Tento článek 50 byl uplatněn například během studené války v případě Rhodesie, nebo po roce 1989 ze strany států zasažených sankcemi proti Iráku. Bartošová 2003: 15

²⁰ Bílková, V. (2003). Sankce OSN z pohledu mezinárodního práva. *Mezinárodní politika*. s. 15

²¹ Tesař, F. (2003). Zbrojní embarga: logická, častá, neúčinná. *Mezinárodní politika*. s. 13.

²² Tesař, F. (2003). Zbrojní embarga: logická, častá, neúčinná. *Mezinárodní politika*. s. 13.

Sierra Leone 1997 – 2010

Kosovo 1998 – 2001

Je zajímavé, že se jedná spíše o sankce uvalené z důvodů vnitrostátních konfliktů, zejména kvůli skutečnosti, že úkolem Rady bezpečnosti je udržování mezinárodního míru. Ovšem je to jednoduché, v současném světě jsou provázány zejména ekonomiky některých států, proto může vnitrostátní konflikt značně ovlivňovat mezinárodní dění.²³

---

²³ Security Council (2013). UN Sanctions. *Security Council Report*. No. 3. s. 44.

3. Klasifikace sankcí OSN

Sankce se dělí například podle cílového objektu, kdy záleží na tom, zda jsou uvaleny proti státům, povstaleckým hnutím nebo třeba konkrétním osobám, což mohou být například členové teroristických skupin apod. Dále se dělí podle rozsahu, a to na omezené, které se soustředí na jednu konkrétní oblast (např. zákaz vycestovat do zámoří), a na komplexní, které zasahují sankciovaný objekt ve více oblastech (např. zbrojní embargo doprovázené ekonomickými sankcemi). Další klasifikace se určuje podle toho, jestli sankce zasahují celé obyvatelstvo sankciovaného státu bez rozdílu, což jsou necílené sankce, nebo pak ty, které jsou uvaleny přímo na určité osoby, nebo skupiny osob v sankciovaném státě, což jsou cílené (chytré) sankce. Chytré sankce byly zavedeny z toho důvodu, že mnoho států a humanitárních organizací vyjádřilo nesouhlas s nepříznivým dopadem sankcí na civilní obyvatelstvo, zejména pak na starší osoby, osoby se zdravotním postižením nebo matky s dětmi. Obavy se týkají také negativního dopadu v oblasti ekonomického, sociálního, nebo politického odvětví sankciovaného státu. Sankce mohou mít vliv také na hospodářství sousedních zemí nebo zemí, se kterými měl daný stát nějaké hospodářské, nebo obchodní vztahy. Sankční systém se stále častěji setkává s kritikou. Negativní dopady sankcí je možné snížit buď začleněním humanitárních výjimek do rezolucí Rady bezpečnosti, nebo zlepšit jejich cílení. Proto tedy existují chytré sankce, které jsou cíleny přímo na členy vlády daného státu spíše než na obyvatelstvo jako celek.²⁴

Nejčastěji se sankce dělí na sankce ekonomické, diplomatické, dopravní, komunikační, vojenské, sportovní, kulturní a jiné sankce²⁵. Ekonomické sankce jsou rozděleny ještě na obchodní, což mohou být různá embarga nebo bojkoty a na finanční, což znamená třeba zákaz finančních transakcí se sankciovaným státem. Pokud jsou uvaleny diplomatické sankce, jsou například zrušeny diplomatické vztahy s daným státem a podobně. Při dopravních sankcích dochází k omezení většinou letecké nebo lodní dopravy a při komunikačních sankcích zase k omezení jakékoliv

---

²⁴ Bílková, V. (2003). Sankce OSN z pohledu mezinárodního práva. *Mezinárodní politika*. s. 13

²⁵ Jinými sankcemi jsou myšleny například sankce v týkající se rozvojové pomoci, nebo vědecko-technické spolupráce. Bílková (2003): 13

mediální komunikace nebo i poštovní činnosti. Vojenské sankce se samozřejmě týkají zejména zbrojního kapitálu daného státu, tudíž dochází například ke zbrojím embargům. Při sportovních, nebo kulturních sankcích pak dochází například k zákazu účinkování sportovců či umělců ze sankciovaného státu na akcích v zahraničí.²⁶

3. 1. Ekonomické sankce

Sankce uvalené proti Iráku a Libyi byly sankce ekonomické, které jsou obecně nejrozsáhlejšími a téměř nejčastěji užívanými sankcemi. Zasahují finanční a obchodní stránky sankciovaného státu. Do skupiny ekonomických sankcí patří embargo, které zahrnuje zákaz vývozu do sankciovaného státu, bojkot zahrnující zákaz dovozu ze sankciovaného státu a dále třeba zvýšení cel, nebo odmítnutí dovozní a vývozní licence.²⁷

„Opatření finanční povahy bývají obvykle ukládána společně s obchodními sankcemi. Jsou sice méně viditelná, ale lépe vynutitelná, kontrolovatelná a mohou být i velmi účinná. Zatímco zboží proudí mezi státy prostřednictvím nespočetného množství větších i menších firem a jednotlivců, finanční toky se soustředí v rukou několika velkých bankovních domů nebo finančních společností. To umožňuje efektivnější kontrolu a představuje velké zábrany pro obcházení zákazu.“²⁸ Mezi finanční sankce patří také zmrazení aktiv sankciovaného státu s tím, že tato aktiva budou zmrazeny i příslušníkům sankciovaného státu, kteří žijí mimo hranice své země. Po skončení studené války docházelo k zintenzivnění ukládání ekonomických sankcí z důvodu narůstajícího vlivu politických a ekonomických skupin, nevládních a mezinárodních organizací.²⁹

Od roku 1914 se náklady sankciovaných zemí zvýšily více než třicetkrát. Právě ekonomické sankce se často stávají terčem výzkumu a následné kritiky, protože

---

²⁶ Bílková, V. (2003). Sankce OSN z pohledu mezinárodního práva. *Mezinárodní politika*, s. 13

²⁷ Druláková, R., Trávníčková, Z., Zemanová, Š. (2009). Ekonomické sankce na počátku 3. tisíciletí. *Mezinárodní vztahy*, s. 69–72

²⁸ Druláková, R., Trávníčková, Z., Zemanová, Š. (2009). Ekonomické sankce na počátku 3. tisíciletí. *Mezinárodní vztahy*, s. 69

²⁹ Druláková, R., Trávníčková, Z., Zemanová, Š. (2009). Ekonomické sankce na počátku 3. tisíciletí. *Mezinárodní vztahy*, s. 69–70

kromě samotných viníků, kteří ohrožují mezinárodní mír a bezpečnost, zasahují hlavně civilní obyvatelstvo.³⁰ Účinnost a efektivnost sankcí se určuje podle toho, zda bylo dosaženo jejich cíle a jestli dostatečně zasáhly ekonomickou stránku sankciovaného státu. Úspěšnost sankcí posuzuje nejprve politická věda a poté věda ekonomická, která posuzuje míru působnosti sankcí na trh služeb, zboží a kapitálu v sankciovaném státě.³¹

3. 2. Chytré sankce

Jak už bylo uvedeno výše, chytré sankce jsou cílené a navržené tak, aby eliminovaly vedlejší škody, což znamená, že by měly donutit režimy, na které jsou uvaleny, k lepšímu chování, aniž by byli zasaženi jejich obyvatelé. Některé sankční systémy nebyly příliš úspěšné. Jedním z důvodů bylo právě to, že sankce byly špatně nastavené a nedotýkaly se tak režimů, na které byly uvalené, jako samotných obyvatel. Například v případě chytrých sankcí, které se týkají dovozu a vývozu, by neměl být pozastaven běžný komerční obchod. Chytré sankce by tedy měly být konkrétního rázu a to např.: zastavení zámořských finančních aktivit, zvláštní obchodní embarga na vývoz zbraní, nebo luxusního zboží, zákaz cestování, politické sankce určené ke stigmatizaci cílového režimu, zákaz pro členy režimu a jejich rodiny vycestovat do zámoří a získat vízum, nebo příležitost vzdělávat se. Další variantou chytré sankce může být pozastavení příspěvků národních vlád, které vkládají do mezinárodních organizací, jako je OSN, Světová banka, nebo Mezinárodní měnový fond, nebo omezení přístupu k zámořským finančním trhům.³²

Chytré sankce mohou napomáhat tomu, aby byl sankční systém hodnocen pozitivně a to právě z toho důvodu, že minimalizují vliv sankčního systému na obyčejné obyvatelstvo. Kromě snižování negativního dopadu na humanitární

---

³⁰ Nedostatek potravin, léků a zboží potřebného k běžnému životu.

³¹ Druláková, R., Trávníčková, Z., Zemanová, Š. (2009). Ekonomické sankce na počátku 3. tisíciletí. *Mezinárodní vztahy*, s. 69

³² Price, R. M., Zacher, M.W. (2004). *The United Nations and Global Security*. New York: Palgrave MacMillan. s. 117–119

infrastrukturu v dané zemi, by chytré sankce měly zabraňovat také poškozování vzdělávacího a zdravotnického systému.³³

3. 3. Ozbrojené sankce

Na ozbrojené sankce nebo také kolektivní sankce, se stejně jako v případě kolektivní bezpečnosti nevztahuje zákaz využití síly ani zákaz hrozby silou. Kolektivní sankce mají na rozdíl od kolektivní obrany útočný charakter. Využívání ozbrojených sankcí se u OSN objevilo jen velmi zřídka, a to konkrétně ve dvou případech. V roce 1950 byly ozbrojené sankce uplatněny v případě Severní Koreje a v roce 1991 byly tyto sankce uvaleny na Irák, z důvodu napadení a následného obsazení Kuvajtu.³⁴

Ozbrojené sankce nemají v Chartě OSN přímo určená pravidla, proto proběhly v obou výše uvedených případech pod vedením amerických vojenských jednotek. K uplatnění těchto donucovacích akcí může dojít také ve spolupráci s oblastními orgány, nebo na základě nějakých oblastních dohod, které samozřejmě musí být v souladu s Chartou OSN. Takové akce smějí být provedeny pouze se souhlasem Rady bezpečnosti.³⁵

3. 4. Diplomtické sankce

Jedná se o sankční režim, při kterém jsou přerušeny veškeré diplomatické vztahy se sankciovaným státem. Diplomtické sankce mohou být využity také jako chytré sankce, v takovém případě je omezení diplomatických vztahů omezeno na určité osoby, nebo skupiny osob atd. Diplomtické sankce jsou často kritizovány. Příznivci diplomacie totiž tvrdí, že je důležité, aby byly se sankciovanými státy, které se nějak

---

³³ Price, R. M., Zacher, M.W. (2004). *The United Nations and Global Security*. New York: Palgrave MacMillan. s. 117–119

³⁴ Koštoval, D. (1995). Sankce Rady bezpečnosti OSN, donucení v mezinárodním právu. *Mezinárodní vztahy*. s. 90

³⁵ Koštoval, D. (1995). Sankce Rady bezpečnosti OSN, donucení v mezinárodním právu. *Mezinárodní vztahy*. s. 90

provinily, udržovány diplomatické vztahy, aby nedocházelo ke zhoršování situace. Na druhou stranu se najdou i tací, kteří s diplomatickými sankcemi souhlasí, protože udržování diplomatických vztahů s například agresivním státem, připomíná politiku appeasementu.³⁶

S diplomatickými sankcemi by se každopádně mělo zacházet opatrně, nejen že s uvalením diplomatických sankcí ztrácí ten, kdo sankce uvaluje (stát, nebo právě OSN) spojení se sankciovaným státem, kdy přichází o informace o tom, co se v daném státě děje a v případě zhoršení situace buď nemusí zasáhnout vůbec, nebo pozdě, ale také mohou ohrozit jiný sankční režim, který byl na danou zemi uvalen (nejčastěji se tak děje v případě ekonomických sankcí). Velmi důležitým krokem před uložením diplomatických sankcí, je důkladné zmapování situace, zda se vůbec vyplatí na daný stát tyto sankce uvalit a zda by mohly přinést nějaký pozitivní výsledek.³⁷

3. 5. Zbrojní embargo

Zbrojní embargo pro sankciovaný stát znamená zákaz obchodování se zbraněmi. Nejčastěji je uvalováno na země, které jeví známky agresivity, nebo jsou jím sankce zpřísněny v případě, že sankciovaný stát i přes sankční režim nezměnil a ba naopak i zhoršil své chování vůči mezinárodnímu společenství. Zbrojní embargo může být uvaleno i proti státu, který poskytuje a dováží zbraně do státu, na který už je toto embargo uvaleno.³⁸

Zbrojní embargo nebývají příliš efektivním druhem sankčních režimů. Mnohdy mají státy, na které bylo toto embargo uvaleno přístup k vlastním zásobám zbraní. Výjimkou jsou třeba cílená zbrojní embargo, tedy omezení manipulace konkrétně

---

³⁶ Také známá jako politika ústupků., Maller, T. (2010). Diplomacy Derailed: The Consequences of Diplomatic Sanctions. *The Washington Quarterly*. s. 61 - 66

³⁷ Maller, T. (2010). Diplomacy Derailed: The Consequences of Diplomatic Sanctions. *The Washington Quarterly*. s. 61–66

³⁸ Fruchart, D. a kol. (2007). United Nations Arms Embargoes Their Impact on Arms Flows and Target Behaviour. Sweden: Upsala University. s. 1–10

s ručními a lehkými zbraněmi pro daného jednotlivce. V tomto případě mnohdy dochází alespoň ke krátkodobému zlepšení chování.³⁹

Návrh na uvalení zbrojního embarga podává vždy jeden z pěti stálých členů Rady bezpečnosti (P5).⁴⁰ Před tím, než je zbrojní embargo uvaleno, musí být zjištěna spolehlivost tohoto embarga, která se určuje podle dvou pozorovatelných faktorů. Jedním z nich je, zda některá ze zemí P5 nedodává do daného státu zbraně a s tím souvisí i druhý faktor, kdy může tato země vznést námitku proti uvalení zbrojního embarga v takovém státu. Pokud se prokáže alespoň jeden z těchto faktorů, je zbrojní embargo považováno za nespolehlivé.⁴¹

3. 6. Zákaz cestování

Zákaz cestování je sankční opatření, které zakazuje členským státům OSN vstup, nebo průjezd přes sankciovaný stát. Zákaz cestování bývá velmi často uvalován také prostřednictvím chytrých sankcí, kdy mají zákaz vycestovat ze země většinou členové vlád sankciovaných států a jejich rodiny. V souladu s uvalením těchto cestovních sankcí na jednotlivce, mají členské státy povinnost nevpustit tyto osoby do své země a neposkytnout, nebo zrušit jejich vízum.⁴²

Existují ale výjimky, které mohou být uděleny Radou bezpečnosti. O žádost o výjimku týkající se zákazu vycestovat může požádat buď stát určení, nebo stát tranzitu⁴³. Tato žádost by měla obsahovat: 1. jméno, státní příslušnost a číslo pasu osoby, nebo více osob, které chtějí vycestovat

2. účel cesty, kopie dokladů, které poskytují údaje připojené k žádosti

3. navrhované datum a čas odjezdu a následného návratu zpět do země, ze které bylo cestování zahájeno

---

³⁹ Fruchart, D. a kol. (2007). *United Nations Arms Embargoes Their Impact on Arms Flows and Target Behaviour*. Sweden: Upsala University. s. 1–10

⁴⁰ USA, Čína, Rusko, Francie a Velká Británie.

⁴¹ Fruchart, D. a kol. (2007). *United Nations Arms Embargoes Their Impact on Arms Flows and Target Behaviour*. Sweden: Upsala University. s. 1–10

⁴² Security Council (2015). *Travel Ban: Explanation of terms*. 24.2.2015.

(https://www.un.org/sc/suborg/sites/www.un.org.sc.suborg/files/eot_travel_ban_english.pdf, 10.4.2016).

⁴³ Tranzit = přejezd přes území jiného státu.

4. přesný popis trasy této cesty, včetně místa odjezdu, příjezdu a zastávek na trase

5. podrobnosti o způsobu přepravy a v případě letecké a lodní dopravy dodání čísla daného letu, nebo plavby a jména/označení těchto prostředků

6. udání důvodu, proč by měla být tato výjimka udělena

V případě, že je tato výjimka udělena, jsou informováni nejvýše orgány OSN, které se postarají o to, aby byly podmínky této cesty dodrženy. Po ukončení této cesty, musí vláda sankciovaného státu podat do pěti pracovních dnů prohlášení o tom, že cesta proběhla bez nejmenších komplikací a že daný občan je zpět ve své zemi.⁴⁴

---

⁴⁴ Security Council (nedatováno). Travel Ban. (<https://www.un.org/sc/suborg/en/sanctions/1718/exemptions-measures/travel-ban>, 5.4.2016).

4. Efektivita sankcí OSN

Na úvod této kapitoly je důležité zmínit, že slovo efektivita přeložené do angličtiny má více významů. Anglický jazyk používá zejména v obchodním odvětví slova, které jsou na první pohled tak málo rozdílná, ale jejich význam se odlišuje. Do češtiny se tato slova často překládají stejně, jedná se o význam slov efektivita (effectiveness) a účinnost (efficiency). Když je něco efektivní, nemusí to být nutně účinné a naopak. Stejně je tomu i v případě sankcí. Sankční režim, který zasáhne ekonomiku země, docílí toho, že země strádá, neznamená to ale, že režim dojde svých cílů a daná země změní svoje chování, tomu se říká efektivita sankcí. Právě docílení efektivity bývá definováno svou časovou náročností a nutností splnit daný cíl, který byl na začátku určen, v našem případě, sankce je efektivní pokud dojde ke splnění cíle, který obsahuje rezoluce o uvalení dané sankce na daný subjekt. Naopak účinnost vyžaduje co nejkratší interval a co nejméně nákladný nástroj k dosažení toho, aby byl daný nástroj účinný. Nevyhýbá se ani násilnému postupu, jako primárního řešení, při dosahování cíle. Pokud převedeme definici na sankční režim, sankce je účinná pokud zaberou její prostředky, to znamená, pokud je uvalena ekonomická sankce, která má zamezit obchodní vztahy se sankciovaným státem a daný stát během tohoto období strádá, je zřejmé, že sankční prostředky jsou účinné, ne vždy jsou ale efektivní.⁴⁵

Efektivita ekonomických sankcí závisí na rozsahu jejich zaměření, čím univerzálnější sankce jsou, tím větší oblast zboží v sankciovaném státě pokryjí a tím více utrpí ekonomika daného státu. Logicky by tedy mělo platit, že čím obecněji zaměřené ekonomické sankce jsou, tím jsou efektivnější. To ale není zdaleka pravda, použitelnost ekonomických sankcí v mezinárodním systému je omezená a to hlavně z toho důvodu, že sankciovaný stát si může najít jiný zdroj zisků, díky kterým nedojde k tak obrovskému ekonomickému propadu daného státu. Úspěšnější bývají sankce uvalované v demokratických státech a ve státech se slabší a méně stabilnější

---

⁴⁵ Diffen (nedatováno). Effective vs. Efficient. (http://www.diffen.com/difference/Effectiveness_vs_Efficiency, 1. 7. 2017).

ekonomikou. V poslední době se nejčastěji uvalují cílené ekonomické sankce, v podobě embarg a bojkotů využitých vůči potřebám politických elit.⁴⁶

Důležitým faktorem, pro určování efektivity sankcí je tzv. sankční epizoda. Sankční epizoda se určuje u každé uvalené sankce, jedná se o období začínající přijetím rezoluce a následným uvalením sankce, končící přijetím nové rezoluce, která stávající sankci nějakým způsobem doplňuje, nebo pozměňuje. Děje se tak často u sankcí, které nemají žádné výsledky, co se týče změny chování sankciovaného subjektu a je třeba daný sankční režim zpřísnit, aby došlo k naplnění cíle, kvůli kterému byly sankce uvaleny.⁴⁷

Rozdělení sankčních režimů do těchto epizod nám umožňuje přihlížet změnám, ke kterým během uvalení sankce došlo a umožňuje nám tak posoudit dopady různých druhů sankcí v určité časové linii. Během posuzování dopadů jednotlivých sankcí, není důležitá pouze změna chování daného subjektu, ale také je důležité to, zda byl daný subjekt nějakým způsobem omezen, k něčemu donucen, nebo nějakým způsobem sankčním režimem poznamenán.⁴⁸

Účinnost sankcí uvalených Radou bezpečnosti OSN je funkcí dvou proměnných. U těchto sankcí posuzujeme výsledek v oblasti změny politiky sankciovaného státu a podíl sankcí OSN na tomto výsledku. Každá oblast posuzování má 5 bodů. Sankční režim ohodnocený bodem jedna je nejméně efektivní a sankční režim ohodnocený bodem 5 je naopak efektivní nejvíce.⁴⁹

„ V oblasti donucení (coerce) se jedná o následující body:

1. Nedostatečná změna v chování, sankciovaný objekt ignoruje rezoluce Rady bezpečnosti OSN

---

⁴⁶ Drláková, R., Trávníčková, Z., Zemanová, Š. (2009). Ekonomické sankce na počátku 3. tisíciletí. *Mezinárodní vztahy*, s. 69

⁴⁷ Biersteker, T., Hudáková, Z. (2015). UN sanctions and peace negotiations: possibilities for complementarity. *Oslo Forum*. Geneva: Centre for Humanitarian Dialogue. s. 22.

⁴⁸ Biersteker, T., Hudáková, Z. (2015). UN sanctions and peace negotiations: possibilities for complementarity. *Oslo Forum*. Geneva: Centre for Humanitarian Dialogue. s. 22

⁴⁹ Biersteker, T., Hudáková, Z. (2015). UN sanctions and peace negotiations: possibilities for complementarity. *Oslo Forum*. Geneva: Centre for Humanitarian Dialogue. s. 22

2. *Souhlas k procesu a účast na jednáních, která by mohla vyústit v urovnání, nebo vyřešení sporu, ale následné oddalování a neustálé změny podmínek diskuze.*
3. *Přizpůsobení se nebo významné ústupky za účelem vyřešení sporu.*
4. *Splnění většiny cílů Rady bezpečnosti OSN, nebo alespoň přiblížení se ke splnění podmínek stanovených v původní rezoluci Rady bezpečnosti OSN.*
5. *Splnění všech hlavních cílů původní rezoluce Rady bezpečnosti OSN*⁵⁰

„V oblasti omezení (constrain) se jedná o následující body:

1. *U cíle se nevyskytla žádná znatelná omezení.*
2. *Sankce jsou do značné míry faktor zvyšující výši nákladů v sankciovaném státě.*
3. *V sankciovaném státě došlo k mírnému nárůstu nákladů, tzn. odklon obchodu přes třetí země.*
4. *Zvýšení nákladů sankciovaného státu a známka toho, že daný stát může být vystaven finančním, materiálním a logistickým problémům.*
5. *Výrazné zvýšení nákladů a jasné stanovisko, že daný stát postihly finanční, materiální a logistické problémy.*⁵¹

„V oblasti, do jaké míry byl daný subjekt poznamenán (signal) se jedná o následující body:

1. *Předpisy, týkající se sankcí nejsou nijak stanovené, stát nemá žádné následky, sankční proces nebyl ze strany sankciovaného státu uznán.*
2. *Předpisy jsou špatně stanovené (např. je jich mnoho, nebo jsou nepřehledné). Stát nemá znatelné následky, ale známky následků se zde objevují.*
3. *Předpisy jsou stanovené a následky sankčního režimu vůči danému státu se téměř rovnají stanoveným cílům podle rezoluce Rady bezpečnosti*
4. *Předpisy jsou stanovené a daný stát je sankčním režimem značně poznamenáný.*
5. *Předpisy jsou jasně stanovené a cíl je plně poznamenáný v souladu s rezolucí Rady bezpečnosti, až izolovaný.*⁵²

---

⁵⁰ Biersteker, T., Hudáková, Z. (2015). UN sanctions and peace negotiations: possibilities for complementarity. *Oslo Forum*. Geneva: Centre for Humanitarian Dialogue. s. 21.

⁵¹ Biersteker, T., Hudáková, Z. (2015). UN sanctions and peace negotiations: possibilities for complementarity. *Oslo Forum*. Geneva: Centre for Humanitarian Dialogue. s. 21.

⁵² Biersteker, T., Hudáková, Z. (2015). UN sanctions and peace negotiations: possibilities for complementarity. *Oslo Forum*. Geneva: Centre for Humanitarian Dialogue. s. 21.

„Podíl sankcí OSN na výše zmíněných fázích účinnosti se určuje následovně (0 znamená nejmenší podíl, 5 znamená největší podíl):

0 (negativní): režim je posílený a i přes sankční režim se zvyšuje jeho aktivita v oblasti, na kterou byly uvaleny sankce

1 (none): sankce nemá žádný poznatelný účinek

2 (minor): na výslednou situaci v státě měly vliv spíše jiné faktory než samotné sankce

3 (mírný): na výslednou situaci v daném státě měly vliv sankce společně s jinými faktory

4 (major): ve státě se objevují změny zapříčiněné sankčním režimem, které ovšem nejsou natolik dostatečné, aby mohlo dojít k potvrzení cíle, uvedeného v rezoluci Rady bezpečnosti OSN

5 (významné): sankční režim je jednoznačně příčinou změny chování, která je naprosto v souladu s cíli uvedenými v rezoluci Rady bezpečnosti OSN“⁵³

Abychom mohli určit míru efektivity sankčního režimu, je třeba dopředu znát jeho cíle, zda byly sankce efektivní či nikoli se totiž nejlépe pozná podle toho, jestli došlo k dosažení předem daných cílů. Cíle sankcí lze rozdělit do pěti skupin, které nám zároveň vytváří nástroje efektivnosti, podle kterých lze určit, zda byl daný sankční režim efektivní, nebo ne. První skupina se zaměřuje na to, zda byla změněna nebo nějakým způsobem ovlivněna politika cílové země. Pokud se například jedná o autoritářský režim, zda jsou dále porušována občanská a politická práva. Do tohoto bodu patří i náboženská či rasová problematika, nebo organizovaný zločin, jako je třeba obchod s drogami.⁵⁴

Druhým nástrojem efektivnosti sankcí je úplná změna režimu, který v cílové zemi vládne. Příkladem jsou třeba sankce uvalené během studené války ze strany USA.⁵⁵ Sankce jsou častým cílem změny režimu v cílové zemi i v současnosti a to

---

⁵³ Biersteker, T., Hudáková, Z. (2015). UN sanctions and peace negotiations: possibilities for complementarity. *Oslo Forum*. Geneva: Centre for Humanitarian Dialogue. s. 21.

⁵⁴ Druláková, R., Trávníčková, Z., Zemanová, Š. (2009). Ekonomické sankce na počátku 3. tisíciletí. *Mezinárodní vztahy*, s. 68

⁵⁵ „Po dobu studené války byla řada sankčních režimů, vyhlášených Spojenými státy americkými (USA), zaměřena na vládní destabilizaci ve státech, které se svou politikou blížily k sovětské linii (Kuba, Brazílie, Chile, Panama). Příkladem, reprezentujícím odpovídající praxi ve druhé polovině bipolárního rozdělení světa, jsou sankce Sovětského svazu (SSSR) vůči Titově Jugoslávii.“

zejména ze strany Evropské unie. Dalším kritériem, podle kterého můžeme určit efektivitu daného sankčního režimu je „*narušení vojenské výbojnosti cílové země (například sankce USA, směřující proti Indii a Pákistánu v době formování nezávislého Bangladéše a proti Turecku po vyhlášení Severokyperské turecké republiky)*“.⁵⁶

Čtvrtým nástrojem pro určování efektivnosti dané sankce je skutečnost, zda byl omezen vojenský potenciál sankciované země. Vojenská síla je totiž pro řadu zemí klíčová a její omezení může hrát důležitou roli na cestě k dosažení cílů, které si sankce ukládá, zejména během válečného konfliktu, nebo v době, kdy se takový konflikt připravuje.⁵⁷

Posledním faktorem je potom jakákoliv jiná změna v chování sankciované země. Například když je na daný stát uvalen sankční režim z důvodu okupace nějakého území, splněním cílem sankce je opuštění okupovaného území.⁵⁸

Dalším důležitým faktorem při určování efektivnosti sankcí je počet států, které sankce na daný subjekt uvalují. Čím větší počet států se podílí na sankčním režimu, tím je tento režim účinnější, z toho vyplývá, že multilaterální sankce by měly být účinnější než sankce unilaterální.⁵⁹

Sankce uvalené více státy, nebo státy, které mají se sankciovaným státem ekonomické, nebo diplomatické styky mají tedy větší šanci daný stát přimět, aby změnil svoje chování. Naopak sankce uvalené malým počtem států na stát, se kterým nemají obchodní, diplomatické, nebo jiné styky, budou méně efektivní, takový stát může mít v záloze jiný subjekt, který ho bude dál ekonomicky, nebo diplomaticky podporovat.

---

⁵⁶ Druláková, R., Trávníčková, Z., Zemanová, Š. (2009). Ekonomické sankce na počátku 3. tisíciletí. *Mezinárodní vztahy*, s. 68.

⁵⁷ „*Po dobu studené války byly reprezentovány zejména činností CoCom4 a ChiCom.5 V současné době se nabízí jejich použití vůči zemím, které v rozporu s mezinárodními závazky usilují o získávání nebo vývoj jaderných zbraní.*“

⁵⁸ Druláková, R., Trávníčková, Z., Zemanová, Š. (2009). Ekonomické sankce na počátku 3. tisíciletí. *Mezinárodní vztahy*, s. 68

⁵⁹ Biersteker, T., Hudáková, Z. (2015). UN sanctions and peace negotiations: possibilities for complementarity. *Oslo Forum*. Geneva: Centre for Humanitarian Dialogue. s. 2–22

5. Příklady států a zhodnocení efektivity sankčních režimů na ně uvalených

5. 1. Irák

Sankce proti Iráku byly poprvé uvaleny v roce 1991, jedním z důvodů jejich uvalení byla agrese Iráku proti Kuvajtu a jeho následná anexe. Kuvajt byl se svou malou rozlohou státem s obrovským nerostným bohatstvím a Irák si jeho území nárokoval na základě historických pramenů. Dalším důvodem, proč byly sankce na Irák uvaleny, bylo vlastnictví zbraní hromadného ničení. Rezoluce OSN týkající se sankcí proti Iráku, také obsahovala podmínky (nebo cíle), které když Irák splní, tak bude sankční režim ukončen a zároveň bude efektivní. Plnění těchto podmínek měla kontrolovat Rada bezpečnosti, která se za tímto účelem měla scházet každých 60 dní. Hospodářské sankce měly také urychlit pád diktátorského režimu S. Husajna, což znamenalo podle Spojených států amerických a Velké Británie zabránění spojení světového terorismu s diktátorským režimem. A samozřejmě opustit území Kuvajtu a uznat ho samostatným státem. Cílem bylo obnovit vnitrostátní politiku a životní úroveň obyvatelstva. S tím chtěly pomoci Spojené státy americké, které usilovaly o nejvíce možné snížení iráckých dluhů. Sankce zemi znemožňovaly poválečnou rekonstrukci, která byla potřeba, zejména co se týkalo oblasti v těžbě ropy. Iráčané ze zisků z těžby ropy spláceli své dluhy a také byla využívána v programu ropa za potraviny. Právě z toho důvodu, že ropa měla díky tomuto programu v humanitární oblasti, zvýšila Rada bezpečnosti výši zisků z těžby ropy a umožnila je investovat do poválečné rekonstrukce státu.⁶⁰

Kvůli sankcím docházelo k prohlubování sociálních rozdílů mezi iráckým obyvatelstvem. Země byla v takové situaci, že musela pracovat celá rodina, včetně dětí, aby se užívala. Ani tzv. „remittance“ nebyly v této situaci výjimkou, což také irácké ekonomice nepomáhalo. Sankce zasáhly hlavně zaměstnance státního sektoru, kteří činili téměř 40% pracujícího obyvatelstva, ti dostávali přibližně polovinu částky, která by užívala rodinu se dvěma dětmi.⁶¹

---

⁶⁰ Tato rekonstrukce se týkala mimo jiné dopravy, telekomunikace, zemědělství a energetiky.

⁶¹ Khalid, A. (2011). Kritická analýza sankčního režimu OSN proti Iráku a jeho dopadů. Praha: Oeconomica. s. 22–23

První roky sankcí byly natolik radikální, že docházelo i k obrovské úmrtnosti zejména dětí, způsobené nedostatkem potravin, špatnou hygienou a nedostatečnou zdravotní péčí. Docházelo také k růstu kriminality a prostituce. Po technologické stránce byl Irák značně pozadu. Z informačních zdrojů zde byl k dispozici pouze místní tisk, který měl spíše propagandistický obsah. Podle různých studií se irácké obyvatelstvo spíše přiklánělo k názoru, že velmi špatné podmínky na všech úrovních v zemi jsou vinou OSN, nikoliv autoritářského režimu, což sankčnímu režimu ubíralo na efektivnosti a tím oddalovalo zvržení vlády S. Husajna. Irácká vláda navíc označovala sankce OSN za nezákonné, namířené proti iráckým civilistům a porušující iráckou suverenitu, hlavně z toho důvodu, že souhlas se sankcemi ze strany iráckých občanů by mohl oddálit jejich zrušení.⁶²

Špatná humanitární situace v Iráku zasáhla přímo i členy Rady bezpečnosti OSN, z nichž řada rezignovala právě z důvodu špatných poměrů v zemi a nedostatečné snahy Rady bezpečnosti OSN tuto katastrofální situaci vyřešit. Příkladem je třeba odstoupení Denise Hallidaye, což byl humanitární koordinátor v Iráku. Denis Halliday nesouhlasil s postupy Rady bezpečnosti a tvrdil, že embargo uložené proti Iráku v roce 1990 bylo neslučitelné s Chartou OSN, stejně tak s lidskými právy, nebo s právy dětí.⁶³

Abychom zjistili, zda byl sankční režim uvalený proti Iráku efektivní, zhodnotíme ho podle jednotlivých bodů Bristekerova rámce. Sankční režim uvalený proti Iráku je rozdělen do několika sankčních epizod. Za začátek první můžeme považovat rezoluci číslo 661, která rozhodla o uvalení sankcí na Irák v podobě zákazu dovozu a vývozu strategických surovin. Rezoluce číslo 661 byla uvalena právě z důvodu anexy Kuvajtu, kam irácká vojska v roce 1990 neoprávněně vtrhla a během několika hodin obsadila celou zemi. Tuhle rezoluci ale Irácká vláda dlouho ignorovala. Osvobození Kuvajtu z područí Iráku dosáhl až ozbrojený konflikt neboli ozbrojené sankce.

---

⁶² Khalid, A. (2011). Kritická analýza sankčního režimu OSN proti Iráku a jeho dopadů. Praha: Oeconomica. s. 22 – 23

⁶³ Cockburn, P. (1998). UN aid chief resigns over Iraq sanctions. *Independent*. 30. 9. 1998. (<http://www.independent.co.uk/news/un-aid-chief-resigns-over-iraq-sanctions-1175447.html>, 25. 6. 2017).

Vezmeme-li v potaz první bod Briestekerova rámce sankce byly v tomto ohledu neefektivní. Stav sankce, nebo míra splnění cíle odpovídá v oblasti donucení sankciovaného státu bodu číslo 1 tedy, že sankciovaný objekt v tomto případě ignoruje rezoluce Rady bezpečnosti OSN a svoje chování, za které byl potrestán, nijak nezměnil. V případě tohoto sankčního režimu se jednalo o plošné sankce, které přímo zasáhly i civilní obyvatelstvo. To rovněž značně omezilo účinnost sankčního režimu, jak už bylo zmíněno výše, pozdrželo to další z hlavních cílů, kterých měla sankce dosáhnout, tedy svržení Saddáma Husajna, ten si díky obrovské propagandě udržel svoje postavení a irácký lid dával špatné poměry v zemi za vinu sankčnímu režimu. Lze s přesností říci, že v oblasti Donucení podle Briestekerova rámce odpovídá tato fáze rovněž bodu číslo 1, tudíž že sankciovaný objekt ani v tomto směru nijak nerespektuje rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN a proto je neefektivní.

Další rezolucí Rady bezpečnosti z dubna roku 1991, se sankce zaměřují i na nukleární zbraně. Jednalo se o rezoluci číslo 687, která nařizuje Iráku zničit všechny chemické a biologické zbraně, balistické rakety dlouhého a středního doletu a zakazuje vývoj jaderných zbraní. Na plnění rezoluce dohlížela Agentura pro atomovou energii a chemické a biologické zbraně měli na starosti komisaři z OSN. Splnění rezoluce a odstranění zbraní hromadného ničení mělo Irák zbavit sankcí. Odzbrojení nespolupracující země, byl ale běh na dlouhou trať. V roce 1998 totiž vyšlo najevo, že se Irák nezbavil všech biologických zbraní a Iráčané údajně schovávali značné množství raket krátkého doletu. Správu o odzbrojení Iráku dodali Radě bezpečnosti pověření komisaři až v roce 2003. Cíl této rezoluce se tedy i přes dlouhý časový horizont splnit podařilo.⁶⁴

Vezmeme-li v potaz druhý bod Briestekerova rámce, tedy jak moc sankční režim daný stát omezil, blížíme se k bodu číslo 5. Sankce zasáhly Irák ve velké míře ať už po stránce humanitární, tak po stránce ekonomické. Během sankčního režimu byla ekonomická situace v Iráku na katastrofální úrovni. Irák byl, jak už je zmíněno

---

⁶⁴ UN (2010). Security Council Takes Action to End Iraq Sanctions, Terminate Oil-For-Food Programme as Members Recognize 'Major Changes' Since 1990. *United Nations*. 15. 12. 2010 (<http://www.un.org/press/en/2010/sc10118.doc.htm>, 12. 6. 2017).

výše, zcela závislý na vývozech a dovozech ropy, zisk z této aktivity činilo více než 90% státního rozpočtu. Kvůli přerušení obchodních styků tak v Iráku radikálně klesalo HDP. K zastavení obrovského poklesu HDP přispěla až rezoluce, která umožňovala Iráku výměnu ropy za potraviny. Irácké HDP na hlavu bylo v roce 1995 téměř čtrnáctkrát menší, než v období před sankčním režimem. Sankce tak měly kromě špatné ekonomické situace za následek třeba špatný zdravotní stav obyvatelstva a následně také negativní dopad na sociální sféru.⁶⁵

Kromě snižování iráckých příjmů z těžby ropy se země potýkala také s obrovskými dluhy, které stát dlužil jako kompenzaci poškozeným zemím. Protože se tato situace nedala zvládat a trpělo hlavně civilní obyvatelstvo, snížila Rada bezpečnosti OSN tyto platby z 30% na 25% z ropných zisků státu. Irácké dluhy byly tak obrovské, že činily 380% HDP. Bylo téměř nemožné tyto dluhy splácet, jen zaplacení úroků by trvalo téměř 60 let a kompletní dluh by tak byl splacen až někdy ve 22. století.⁶⁶

Sankce uvalené proti Iráku a jejich dopad na obchod s ropou ale nepostihl jenom Irák. Existovaly i ostatní státy, které byly irácké ekonomice zcela závislé. Řeč je například o Jordánsku. Kde ztráta příjmů z vývozu ropy do Iráku činila více než dvě stě milionů dolarů. Jordánsko přišlo také o tzv. „remittance“⁶⁷ od Jordánců pracujících v Kuvajtu, kteří byly po uvalení sankčního režimu nuceni vrátit se zpět do své rodné země. Pro Jordánsko tak znamenal trest pro Irák asi dvě a půl miliardové ztráty. S podobným problémem se například potýkalo i Bulharsko.⁶⁸ Vzhledem k tomu, že sankce uvalené na Irák zasáhly i spoustu zemí, dá se s jistotou říci, že byly účinné.

---

⁶⁵ Khalid, A. (2011). Kritická analýza sankčního režimu OSN proti Iráku a jeho dopadů. Praha: Oeconomica. s. 7–10

⁶⁶ Khalid, A. (2011). Kritická analýza sankčního režimu OSN proti Iráku a jeho dopadů. Praha: Oeconomica. s. 10–13

⁶⁷ Remittance jsou finance vydělané v zahraničí a následně zasílané do země původu (nejčastěji zbytku rodiny).

⁶⁸ Khadduri, M., Ghareeb, E. (1997). War in the Gulf, 1990-91: The Iraq-Kuwait Conflict and Its Implications. New York: Oxford University Press, s. 308

K úplnému zrušení sankcí v Iráku došlo až v roce 2010. Rada bezpečnosti rozhodla o ukončení sankčního režimu, který trval 20 let. Byl zrušen program ropa za potraviny a Iráku byl povolen civilní jaderný program. To všechno mělo být odměnou za dlouhotrvající utrpení iráckého obyvatelstva a za pokrok při sestavení stabilní irácké vlády.⁶⁹

---

⁶⁹ Hospodářské noviny (2010). Rada bezpečnosti OSN zrušila sankce vůči Iráku včetně zbrojních omezení. *Hospodářské noviny*. 15. 12. 2010 (<https://zahranicni.ihned.cz/blizky-vychod/c1-48647090-rada-bezpecnosti-osn-zrusila-sankce-vuci-iraku-vcetne-zbrojnich-omezeni>, 10. 6. 2017).

5. 2. Libye

Druhým příkladem sankcí, kterým se práce věnuje, jsou sankce uvalené proti Libyi. Důvodem těchto sankcí bylo sympatizování s terorismem a řada teroristických útoků, ze kterých byla libyjská vláda podezírána, nebo se k nim přiznala. Poslední kapkou k tomu, aby byly sankce proti Libyi uvaleny, byl teroristický útok na palubě letadla společnosti Pan Am a jednalo se o let číslo 103, který mířil do Londýna. Letadlo ale svou cestu nedokončilo a havarovalo ve Skotsku. Na palubě zemřelo na 270 nevinných lidí.⁷⁰ Z tohoto činu byli obviněni dva libyjské agenti. Spojené státy americké společně s Velkou Británií tlačily na libyjskou vládu, aby s nimi v případě vyšetřovacího procesu spolupracovala, ta se ale zdráhala.⁷¹

Poprvé byly sankce proti Libyi uvalené 31. března v roce 1992, jednalo se o sadu sankcí obsahující letecké embargo, zbrojní embargo (zákaz dovozu zbraní) a diplomatické sankce, kdy byly požádány vlády států a mezinárodní organizace, aby s Libyí omezily diplomatické vztahy. Druhá rezoluce, která vyšla 2. listopadu 1993 a ustanovovala sankce uvalené 11. listopadu 1993, doplňovala stávající sankce o zmrazení některých vládních aktivit v zahraničí a o zákaz obchodování s ropou. Podle rezolucí, na základě kterých byly tyto sankce uvaleny, se měla libyjská vláda zavázat k tomu, že poskytne všechny dostupné dokumenty o teroristických útocích a vydá osoby za ně zodpovědné, zastaví všechny formy teroristických akcí a nebude nadále podporovat teroristické skupiny a rodinám obětí letecké katastrofy z roku 1992 poskytne finanční kompenzaci.⁷²

Podíváme-li se na sankce v Libyi z pohledu Briestekera, první fáze sankčního režimu (sankce uvalené 31. března v roce 1992) byla značně neefektivní. Libyjská vláda ani v nejmenším nepřistoupila na podmínky sankčního režimu a tudíž sankciovaný subjekt ignoroval rezoluce Rady bezpečnosti OSN a nijak nezměnil svoje chování. I přes to, že sankce neměly nijak výrazně zasáhnout ekonomiku země, žádala libyjská vláda jejich ukončení, což jasně napovídá, že i přes svoji neefektivitu

---

⁷⁰ CNN (2004). Key facts: Libya sanctions. CNN.com. 10. 1. 2004

(<http://edition.cnn.com/2004/WORLD/africa/02/10/libya.sanctions.facts/index.html>, 15. 6. 2017).

⁷¹ Hurd, I. (2005). *The Strategic Use of Liberal Internationalism: Libya and the UN Sanctions, 1992-2003*. New York: Cambridge University Press. s. 495-522

⁷² Hurd, I. (2005). *The Strategic Use of Liberal Internationalism: Libya and the UN Sanctions, 1992-2003*. New York: Cambridge University Press. s. 495-522

byly sankce účinné, protože subjekt se sankcemi cítil ohrožen. I přes to, že sankce byly účinné a zasáhly fungování země, Libyjská vláda nesplnila žádné podmínky pro ukončení sankčního režimu a právě z toho důvodu byl ještě zpřísněn druhou fází (sankce uvalené 11. listopadu 1993), která sankce proti Libyi rozšiřovala mimo jiné i na obchod s ropou. Příjmy z vývozu ropy byly tažnou silou pro libyjskou ekonomiku, činily téměř 85 % z celkových příjmů země. Z toho důvodu učinila Rada bezpečnosti výjimky, u kterých byl obchod s ropou pouze omezen. Tyto výjimky se týkaly především významných evropských zemí, protože i tyto země by byly libyjským sankčním režimem značně poznamenány. (Itálie, Španělsko, Německo a Francie). Sankce OSN v případě Libye měly dopad na vládu, zejména na její postavení v zemi i v zahraničí a také na obyvatelstvo státu. Hlavně z toho důvodu, že se převážně jednalo o diplomatický nátlak. Po ukončení sankčního režimu, bylo hlavním cílem libyjské zahraniční politiky dostat se zpět do normálního vztahu se západními ekonomikami. V roce 1999 došlo k pozastavení těchto sankcí, protože dva podezřelí z teroristického útoku na palubě letadla americké letecké společnosti Pan Am 103 byli posláni před soud. O úplném ukončení sankčního režimu by se jednalo až v případě že se Libye vzdá terorismu a svolí k tomu, že zaplatí odškodné rodinám pozůstalých. To se stalo až v roce 2003, kdy byly sankce vůči Libyi zcela ukončeny, protože došlo k předání osob podezřelých z terorismu a libyjská vláda slíbila, že pozůstalým onoho teroristického útoku finanční kompenzaci poskytne. Libye se také nakonec vzdala terorismu, i když ne přesně podle podmínek stanovených v původní rezoluci.⁷³ Po zrušení ekonomických sankcí se vládě otevřel přístup k více než dvěma a půl miliardy dolarů.⁷⁴

Omezení diplomatických styků a uložení embarga na vývoz ropy bylo pro libyjskou vládu velkým zásahem. I když šlo o dlouhodobý proces, sankce byly nakonec v této fázi efektivní. Podle Bierstekerova rámce se dá druhá fáze tohoto sankčního režimu ohodnotit bodem číslo 5 v oblasti donucení a to sice, že

---

⁷³ Hurd, I. (2005). *The Strategic Use of Liberal Internationalism: Libya and the UN Sanctions, 1992-2003*. New York: Cambridge University Press. s. 495-522

⁷⁴ CNN (2004). Key facts: Libya sanctions. CNN.com. 10. 1. 2004

(<http://edition.cnn.com/2004/WORLD/africa/02/10/libya.sanctions.facts/index.html>, 15. 6. 2017).

sankciovaný subjekt splnil hlavní cíle původní rezoluce Rady bezpečnosti. V tomto případě byly sankce jak účinné, tak efektivní zároveň.

Po několika letech ale přišla další série sankčních režimů proti Libyi. 26. února v roce 2011, zde byly uvaleny sankce z důvodu hrubého a systematického porušování lidských práv (porušení „Odpovědnosti za ochranu OSN“ R2P). Jedná se o povinnost každého členského státu kontrolovat na svém území dodržování lidských práv a zabránit případnému porušování lidských práv. Za toto porušení, zde byly uvaleny sankce v podobě zbrojního embarga, konkrétně zákaz vývozu a dovozu zbraní, zákaz cestování a zmrazení majetku pro rodinu Muammara al-Kaddáfího a dalších vládních činitelů. Kvůli této situaci byl zřízen speciální výbor, který měl kontrolovat porušování sankcí, zejména ze strany konkrétních osob, na které byly uvaleny takzvané chytré sankce neboli sankce cílené přímo na konkrétní subjekt.⁷⁵

Ani v tomto případě nedošlo k žádnému efektivnímu výsledku. Proto byly sankce opět zpřísněny a podle rezoluce č. 1973. Na rezoluci se shodlo 10 členských států a 5 se zdrželo hlasování (Brazílie, Čína, Indie, Německo a Rusko). Rada bezpečnosti zároveň umožnila všem členským státům přijmout veškerá opatření potřebná k ochraně civilistů, kteří se pohybují na území Libye. Všechny členské země se měly zavázat k tomu, že nepovolí na svých letištích přistání libyjských komerčních letadel a ve svých přístavech libyjských lodí, které převáží ropu, nebo zbraně.⁷⁶ Zřízen byl další výbor, který měl kontrolovat dodržování embarga na vývoz ropy, dodržování bezletové zóny nad územím Libye a dalších opatření zavedených rezolucí č. 1973. V zemi ale stále rostly útoky na civilisty a s tím i zločin proti lidskosti, ani přísné sankce situaci v zemi nezmírnily spíše naopak.⁷⁷

---

⁷⁵ Hurd, I. (2005). *The Strategic Use of Liberal Internationalism: Libya and the UN Sanctions, 1992-2003*. New York: Cambridge University Press. s. 495-522

⁷⁶ Výjimkou byly například humanitárně, nebo nábožensky zaměřené cesty, nebo cesty za účelem usmíření. UN SC (nedatováno). *Sanctions measures. United Nations Security Council Subsidiary Organs*. ([https://www.un.org/sc/suborg/en/sanctions/1970#background info](https://www.un.org/sc/suborg/en/sanctions/1970#background%20info), 17. 6. 2017).

⁷⁷ UN (2011). *Security Council Approves 'No-Fly Zone' over Libya, Authorizing 'All Necessary Measures' to Protect Civilians, by Vote of 10 in Favour with 5 Abstentions. United Nations*. 17. 3. 2011 (<http://www.un.org/press/en/2011/sc10200.doc.htm>, 28. 6. 2017).

Cíle sankčního režimu tak byly jasné, Libyjská vláda měla ukončit násilí v zemi a zabránit útokům na civilní obyvatelstvo, mělo dojít ke změně politické situace v zemi a libyjské orgány měly začít dodržovat pravidla stanovená v mezinárodním právu, zejména co se týká lidských práv a humanitární situace v zemi. Rezoluce číslo 1973 ale zároveň povolila i ozbrojené sankce, tedy ozbrojenou akci jednotek OSN společně s Ligou Arabských států.⁷⁸

Podle Bierstekerova rámce nemůžeme jasně říci, že sankční režim v Libyi byl efektivní. Podle první oblasti, kterou Biersteker definovat, tedy v oblasti donucení, sankciovaný stát, nijak na základě rezolucí nezměnil své chování, což odpovídá bodu číslo 1. V oblasti omezení, ale už lze pozorovat značný vliv sankčního režimu. Libye kvůli zbrojnímu embargu, zákazu cestování i ekonomickými diplomatickým sankcím jednoznačně pocítila razantní zvýšení nákladů a tudíž lze mluvit o jasném stanovisku, že daný stát postihly finanční, materiální i logistické problémy. Kvůli sankcím uvaleným v roce 2011 přišla země o několik miliard. Libyjský investiční úřad vydal v roce 2014 zprávu o tom, že země vlivem sankcemi zmrazených aktiv přišla o 721 milionů dolarů. Dále čítala země velké ztráty v potenciálních investicích, které mohla vláda realizovat dohromady o více než 4 miliardy dolarů.⁷⁹

---

⁷⁸ Cortright, D. (2011). Protective Military Interventionism: The Pros and Cons, 25. 8. 2011.

(<https://davidcortright.net/2011/08/25/protective-military-interventionism-the-pros-and-cons/>, 25. 6.2017)

⁷⁹ Charbonneau, L. (2016). Libya requests U.N. sanctions exemption for sovereign wealth fund. *Reuters.com*, 30. 3. 2016. (<http://www.reuters.com/article/us-libya-sanctions-un-idUSKCN0WW2L3>, 18. 6. 2017).

Závěr

Cílem mé práce s názvem Sankce OSN: historie a současné uplatňování bylo analyzovat efektivitu vybraných sankcí. Pro tuto analýzu jsem si vybrala sankční režimy dvou států blízkého východu, které jsou si svou charakteristikou blízké, jedná se o země, kde se k moci dostal diktátor, který usurpoval civilní obyvatelstvo ve svůj vlastní prospěch a rezoluce rady bezpečnosti, které hlavně v Iráku civilisty přímo zasáhly, ignoroval. V obou případech jsem se snažila sankční režimy ohodnotit podle Bierstekerova rámce. Oba tyto sankční režimy probíhaly hned v několika obdobích. Jak už je v práci zmíněno, ve více epizodách probíhá sankční režim z toho důvodu, že předchozí epizoda nestačila k tomu, aby došlo ke změně chování sankciovaného státu, tudíž byla neefektivní. Je samozřejmé, že s proměnou procesu uvalování sankcí se také měnila míra jejich efektivity, což se v obou případech sankcí analyzovaných v této práci potvrdilo.

Zásadní změnou v procesu uvalování sankcí je přechod z komplexních plošných sankcí na sankce cílené (chytré). Komplexní plošné sankce se řídí politikou „všechno nebo nic“. Mají takovou vlastnost, že ukončí všechny mezinárodní ekonomické aktivity a obchodní transakce v zemi, což značně ovlivňuje ekonomickou situaci v zemi a tím i zasahuje civilní obyvatelstvo. Zatímco sankce cílené byly zavedené právě z toho důvodu, aby došlo k vyvarování se negativního dopadu na civilní obyvatele a k dosažení větší efektivity, protože jak už bylo zmíněno výše, plošné sankce zasahovaly spíše civilní obyvatelstvo než vládnoucí elitu, která byla za uvalené sankce zodpovědná. To se vymstilo právě sankčnímu režimu uvalenému proti Iráku, který se na dlouhou dobu stal fenoménem titulních stran světových médií. V důsledku plošných sankcí tam umírali nejen dospělí, ale i děti a to ve velkých počtech, kvůli příšerným hygienickým podmínkám a došlo zde k obrovskému propadu třídních rozdílů, kdy dříve poměrně bohatí se stali chudými a chudí se stali žebráky. V první fázi sankce uvalené proti Iráku nepřinesly ani nejmenší změnu v chování tohoto státu, tudíž nedošlo ke splnění cílů stanovených Radou bezpečnosti OSN. Změna přišla až v dalších fázích a Rada bezpečnosti OSN čekala na dosažení sankčních cílů podle daných rezolucí 20 let. Tím se potvrzuje to, že dosažení efektivity je dlouhodobý

proces. I když už se situace v Iráku uklidnila a sankce proti této zemi byly ukončeny, bída a špatná životní úroveň sužuje stát dodnes.

V Libyi to bylo podobné. V první sérii sankčního režimu se ve vládě ani v chování státu nestala žádná změna. Jednalo se o sankce uvalené z důvodu teroristických útoků. Cíle stanovené v rezoluci RB OSN, které se týkaly vydání osob zapojených do teroristické činnosti, opuštění od podpory terorismu a také vyplacení kompenzace rodinám obětí těchto útoků, byly sice splněny, ale až po zpřísnění režimu a po několika letech. Sankce uvalené v roce 2011, z důvodu porušování lidských práv v zemi už tak dlouhý průběh neměly, během krátkého období byla totiž využita vojenská síla, což odpovídá i definici účinnosti. Dá se tedy říci, že sankce byly účinné, o dlouhodobé efektivitě ale mluvit nelze. Sankční režim v zemi nebyl úplně ukončen a útoky proti civilnímu obyvatelstvu tam probíhají dodnes.

Seznam použité literatury a pramenů

- Biersteker, T., Hudáková, Z. (2015). UN sanctions and peace negotiations: possibilities for complementarity. *Oslo Forum*. Geneva: Centre for Humanitarian Dialogue. s. 22.
- Bílková, V. (2003). Sankce OSN z pohledu mezinárodního práva. *Mezinárodní politika*. s. 13–15.
- Cockburn, P. (1998). UN aid chief resigns over Iraq sanctions. *Independent*. 30. 9. 1998. (<http://www.independent.co.uk/news/un-aid-chief-resigns-over-iraq-sanctions-1175447.html>, 25. 6. 2017).
- CNN (2004). Key facts: Libya sanctions. CNN.com. 10. 1. 2004. (<http://edition.cnn.com/2004/WORLD/africa/02/10/libya.sanctions.facts/index.html>, 15. 6. 2017).
- Druláková, R., Trávníčková, Z., Zemanová, Š. (2009). Ekonomické sankce na počátku 3. tisíciletí. *Mezinárodní vztahy*, s. 66 –68
- Farrall, J. M. (2007). *United Nations Sanctions and the Rule of Law*. New York: Cambridge University Press. s. 547
- Fruchart, D. a kol. (2007). *United Nations Arms Embargoes Their Impact on Arms Flows and Target Behaviour*. Sweden: Upsala University. s. 56.
- Hospodářské noviny (2010). Rada bezpečnosti OSN zrušila sankce vůči Iráku včetně zbrojních omezení. *Hospodářské noviny*. 15. 12. 2010 (<https://zahranicni.ihned.cz/blizky-vychod/c1-48647090-rada-bezpecnosti-osn-zrusila-sankce-vuci-iraku-vcetne-zbrojnich-omezeni>, 10. 6. 2017).
- Hufbauer, G. C. a kol. (2008). *Economic Sanctions: New Directions for 21st Century*, s. 25.
- Hufbauer, G. C., Schott, J. J., Elliott, K. A. (1990). *Economic Sanctions Reconsidered: History and Current Policy*. Washington: Peterson Institute. s. 248.
- Hurd, I. (2005). *The Strategic Use of Liberal Internationalism: Libya and the UN Sanctions, 1992-2003*. New York: Cambridge University Press. s. 495-522

Khalid, A. (2011). Kritická analýza sankčního režimu OSN proti Iráku a jeho dopadů. Praha: Oeconomica. s. 28.

Khadduri, M., Ghareeb, E. (1997). War in the Gulf, 1990-91: The Iraq-Kuwait Conflict and Its Implications. New York: Oxford University Press, s. 308

Koštoval, D. (1995). Sankce Rady bezpečnosti OSN, donucení v mezinárodním právu. *Mezinárodní vztahy*. s. 88–94

Maller, T. (2010). Diplomacy Derailed: The Consequences of Diplomatic Sanctions. *The Washington Quarterly*. s. 67–79.

Price, R. M., Zacher, M.W. (2004). The United Nations and Global Security. New York: Palgrave MacMillan. s. 308

Security Council (nedatováno). Travel Ban. (<https://www.un.org/sc/suborg/en/sanctions/1718/exemptions-measures/travel-ban>, 5.4.2016).

Security Council (2013). UN Sanctions. *Security Council Report*. No. 3. s. 44.

Security Council (2015). Travel Ban: Explanation of terms. 24.2.2015. (https://www.un.org/sc/suborg/sites/www.un.org.sc.suborg/files/eot_travel_ban_english.pdf, 10.4.2016).

Tesař, F. (2003). Zbrojní embarga: logická, častá, neúčinná. *Mezinárodní politika*. s. 11–13.

UN (2010). Security Council Takes Action to End Iraq Sanctions, Terminate Oil-For-Food Programme as Members Recognize ‘Major Changes’ Since 1990. *United Nations*. 15. 12. 2010 (<http://www.un.org/press/en/2010/sc10118.doc.htm>, 12. 6. 2017).

UN (2011). Security Council Approves ‘No-Fly Zone’ over Libya, Authorizing ‘All Necessary Measures’ to Protect Civilians, by Vote of 10 in Favour with 5 Abstentions. *United Nations*. 17. 3. 2011 (<http://www.un.org/press/en/2011/sc10200.doc.htm>, 28. 6. 2017).

Resumé

Sanction regime is the main instrument of UN Security Council to preserve international peace and security. This text analysis effectiveness of this important instrument. There was only two sanction regimes used during the Cold War, against Rhodesia and South Africa. In these cases there were used economic sanctions which were not effective because governments of these countries used illegal trade for stability of the state economy.

Economic sanctions had mostly bad impact on civilians. Because of this problem were introduced smart sanctions. Smart sanctions are targeted at the government of sanctioned state, or individuals. Impact of smart sanctions on civilians is minimal. Smart sanctions are also more effective than all-state sanctions.

A lot of sanction regimes is not effective. Sanction regime is effective when are fulfilled purposes which are inherent in the resolution of UN Security Council. The most of sanction regimes need a lot of time to fulfilled purposes and it does not have to be a permanent. For example in case of Libya (of analyzed sanction regimes in this text). It was because of the Libyan government ended relationships with terrorists and compensated losses to states where they were committed terrorist attacks. But after some time Libya began to violate human rights and UN impose sanctions against Libya again.